

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 8 april 1918 kl. 2 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen om vidtagande av åtgärder för den värnpliktiga ungdomens utbildning i yrkestekniska ämnen.

I en inom första kammaren väckt och till första kammarens första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 128, har herr Österberg hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det Kungl. Maj:t ville taga under prövning, huruvida icke i samband med den militära utbildningen den värnpliktiga ungdomen även kunde beredas undervisning i sådana ämnen, som kunde främja deras verksamhet i de allmännast förekommande praktiska yrkena och därigenom giva dem förmåga i livet bättre reda sig och vara nyttiga, än som sker då dylika färdigheter saknas, samt att för riksdagen framlägga resultatet av en dylik utredning och förslå, där så prövas framkomligt, de åtgärder, som kunna leda till ett förverkligande av den värnpliktiga ungdomens utbildning i yrkestekniska ämnen.

Motionen.

I avseende å motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttranden över motionen från chefen för kustartilleriet, stationsbefälhavaren vid flottans station i Stockholm, stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona, som hört beväringssbefälhavaren därstädes, samt inspektören för infanteriet, generalfälttygmästaren och inspektören för artilleriet, inspektören för kavalleriet, chefen för fortifikationen samt inspektören för trängen.

Inhämtade yttranden.

Samtliga de i ärendet hörda myndigheterna hava uttalat, att de even-

tuella kurserna icke böra på något sätt inordnas i den militära utbildningsplanen.

Chefen för kustartilleriet avråder, att kurserna göras obligatoriska och ställer sig ganska tvivlande till resultatet av en organisation, som åsyftar arbete av frivillig natur, men tillstyrker, att en utredning åvägbringas för att utröna, i vad mån och till vilken utsträckning en medborgerlig undervisning till yrkenas förkovran kan under den tid, de värnpliktiga befinna sig i tjänstgöring meddelas dem, som frivilligt därtill anmäla sig, under förutsättning dock, att därigenom någon olägenhet eller något intrång med avseende å den militära utbildningen och dess planmässiga bedrivande icke uppstår samt av denna anledning de militära övningsanslagen varken direkt eller indirekt tagas i anspråk.

Stationsbefälhavaren vid flottans station i Stockholm anser, att en utredning av det slag, motionären föreslår, torde hava sitt berättigande.

Stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona finner det angeläget, att, då normala förhållanden åter inträda, åtgärder vidtagas för att bereda de värnpliktiga, som så önska, undervisning i sådana ämnen, som kunna främja deras verksamhet i de allmännast förekommande praktiska yrkena.

Beväringsbefälhavaren i Karlskrona meddelar, att tillfälle till undervisning ehuru i mindre utsträckning beretts de verkligt intresserade värnpliktiga, vilka tjänstgöra i land, på så sätt att de efter därom gjord ansökning erhållit utsträckt kvällspermission och lämpliga tjänstgöringsförhållanden för att kunna idka studier. Så finnes t. ex. på Karlskrona station f. n. några värnpliktiga, som, visserligen på egen bekostnad, beredde sig för styrmansexamen, och ett flertal vore elever vid de aftonkurser, som vore anordnade vid Tekniska yrkesskolan i Karlskrona, varjämte några bedreve studier per korrespondens.

Inspektören för infanteriet finner det icke lämpligt att på fritid införa någon obligatorisk yrkesteknisk undervisning.

Inspektören för artilleriet uttalar, att den praktiska yrkesutbildningen bör tillgodoses i anslutning till den allmänna skolbildningen och ställer sig i hög grad tvivlande till lämpligheten att vidtaga åtgärder i av motionären föreslagen riktning.

Inspektören för kavalleriet avråder bestämt, med hänsyn till den värnpliktiges eget välbefinnande, att fritiden användes till obligatorisk undervisning i de ifrågasatta ämnena och uttalar, att frivilligt deltagande i dylik undervisning icke lär leda till målet.

Chefen för fortifikationen, som utgår från, att den av motionären föreslagna utbildningen bör anordnas på frivillighetens väg, erinrar, att vid de olika förbanden inom ingenjörstrupperna upprepade gånger gjorts försök med anordnandet av frivilliga kurser för manskapet. Läroämnena i dessa kurser hade i allmänhet varit modersmålet och matematik, men även tyska och engelska språken samt slöjd. Kurserna hade i regel vid sin början omfattats med livligt intresse, vilket dock mycket fort slappats, varför resultatet av kurserna blivit obetydligt. Detta borde dock icke utgöra hinder för fortsatta försök med frivilliga kurser, varvid man, i den mån det vore praktiskt utförbart, kunde taga hänsyn till de av motionären framhållna synpunkterna och i enlighet härmed anordna kurser för teknisk yrkesutbildning. Ingenjörstruppernas värnpliktiga kunde, med bortseende från mindre talrikt representerade yrken, indelas i två klasser: lantbruksarbetare och industriarbetare. Åt vardera av dessa klasser av värnpliktiga borde givas den undervisning, av vilken de kunna draga nytta i sina respektive yrken, alltså undervisning i jordbrukslära för den förra kategorien och i maskin- och verktygslära för den senare. Undervisningen i det förra ämnet borde under vintern bedrivas teoretiskt och under sommar och höst praktiskt genom olika slag av jordbruksarbeten, varvid kunde användas särskilt för ändamålet ordnad del av de odlingsland, som väl för framtiden komme att finnas vid varje ingenjörtruppförband. Undervisningen i det senare ämnet borde bedrivas hela tiden såväl teoretiskt som praktiskt; för den praktiska undervisningen borde användas de verkstäder för snickare, målare, smeder, sadelmakare, skomakare och skräddare, som funnes vid ingenjörtruppförbanden. Undervisningen borde omfatta högst 2 timmar ett par gånger i veckan; gäves undervisningen större omfattning, kunde man befara, att deltagandet i kurserna bleve lidande därav. Lokaler för undervisningen funnes, då lektionsrummen under manskapets fritid stode oanvända och då även respektive ingenjörverkstäder borde vara tillräckliga för det antal deltagare, som kunde beräknas för verkstadsarbetet. Lärarkrafter för undervisning i maskin- och verktygslära samt verkstadsarbete torde kunna erbållas bland officerare, underofficerare, tygverkmästare och tyghantverkare vid respektive truppförband, då däremot civila lärarekrafter torde få tagas i anspråk för undervisningen i jordbrukslära. Kurser av den beskaffenhet, som här antytts, skulle sannolikt bland ingenjörtruppernas värnpliktige kunna påräkna ett visst intresse, då dessa även under den militära utbildningen ej vore främmande för dylik verksamhet; så meddelades exempelvis de värnpliktige övning i användandet av olika slags jordarbets-

verktyg (vid väg-, befästnings- m. fl. arbeten), av timmermans- och snickareverktyg (vid tekniska detaljarbeten, fältbroarbeten, minörarbeten m. m.) och av verktyg för stensprängning (vid minör- och fästningsarbeten), de till parktjänst uttagna värnpliktige erhöle undervisning i hästskötsel och körning, värnpliktige i telegrafftjänst och belysningstjänst i maskinlära och så vidare. Ett visst antal värnpliktige utbildades dessutom i respektive yrken vid kårernas snickeri-, smeds-, sadelmakare-, och målareverkstäder. Ehuru således vissa förutsättningar för den ifrågasatta yrkesutbildningen förefunnes vid ingenjörtrupperförbanden, finge man dock — särskilt med hänsyn till den ringa tid, som till följd av för handen varande omständigheter skulle kunna ägnas åt densamma — ej vänta stora resultat av en sådan utbildning. I intet fall skulle det vara lämpligt att enligt den här ifrågavarande motionen anordna en vidlyftig och dyrbar organisation för åstadkommandet av en dylik yrkesutbildning.

Inspektören för trängen har intet att invända mot motionärens förslag under förutsättning, att detsammans förverkligande ej kommer att inkräkta på den för militära övningar och ämnen anslagna utbildningstiden.

Utskottet.

Ehuru motionärens uppfattning av militärlivet torde vara behäftad med en viss ensidighet och hans misstro mot militärbefällets goda vilja att höja de värnpliktiges kunskaps- och bildningsnivå icke lärer vara berättigad, är dock motionen till sitt syftemål behjärtansvärd, vilket erkännande ock givits densamma av flera bland de i ärendet hörda myndigheterna.

Av motionen synes icke med tydlighet framgå, om den föreslagna undervisningen av motionären avsetts att äga rum på den åt militär utbildning tillmätta dagliga övningstiden eller å den tid, de värnpliktiga äro fria från militära övningar. Ej heller har motionären närmare ingått på frågan, huruvida berörda undervisning bör göras obligatorisk eller icke. Dessa frågor synas emellertid vara av principiell natur, och torde utskottet därför böra ange sin ståndpunkt till desamma.

Samtliga de i ärendet hörda myndigheterna hava, såsom nämnts, framhållit, att åtgärder i av motionären angivet syfte icke böra få föranleda intrång på det militära utbildningsarbetet. Denna från militärt håll yttrade mening är säkerligen grundad på goda skäl. Klart är ju, att inom det militära området liksom på andra framför allt måste tillses, att vad med verksamheten i främsta rummet åsyftas också uppnås. Att staten skulle till värnpliktstjänstgöring anslå någon tid *utöver* den, som kräves för vinnande av värnpliktens mål, torde icke heller böra ifrågasättas.

Den utbildning i yrkestekniska ämnen, som av motionären ifrågasatts, bör alltså enligt utskottets mening givas å *fritid*, därest ej särskilda omständigheter föranleda undantag. Fritiden är givetvis icke alltid förlagd till samma tid av dagen och omfattar ej heller under alla förhållanden lika lång tid. I vad mån den för nu ifrågavarande ändamål lämpligen kan tagas i anspråk, torde emellertid en översiktlig framställning rörande tjänstgöringsförhållandena giva en god föreställning om. I medeltal uppgår de värnpliktiges dagliga övningstid till 8 timmar. Härtill kommer morgon- och aftonkorum, de dagliga måltiderna med dithörande uppställningar, bäddning och städning inom logementen, persedelvård och dylikt. Den värnpliktiges fritid är således ingalunda rikligt tillmätt och torde, med avräknande av tiden för nattvila, om vardagarna icke överstiga tre till fyra timmar. Att den värnpliktige särskilt under första tiden behöver dessa timmar till vila och rekreation, torde i de flesta fall få anses gälla. Då således anordnandet å fritid av obligatoriska undervisningskurser skulle betyda, att de värnpliktiges arbetsdag komme att förlängas utöver vad som för mången bland dem vore lämpligt, torde deltagandet däruti böra vara frivilligt.

Ehuru man sålunda uppenbarligen måste vid anordnandet av den ifrågasatta undervisningen inrätta sig inom ganska snäva gränser, torde likväl goda resultat av en väl avpassad och under lämplig form meddelad undervisning i det föreslagna syftet kunna förväntas. De ansatser, som i nyss nämnd riktning redan gjorts, hava visat, att redan med små och billiga medel — exempelvis utsträckt permissionstid och därmed jämförliga lättnader i tjänsten — mycket kan vinnas. Genom utfärdandet av lämpliga bestämmelser, som i uppkommande fall reglerade förhållandena i berörda avseende, skulle ett gott stöd givas de för saken intresserade vederbörande. Det torde för övrigt visa sig överkomligt nog att utfinna de åtgärder, som kunna tjäna till att öka intresset för deltagande i den ifrågasatta undervisningen.

I första rummet bör dock intresset för denna väckas eller stegras därigenom, att den meddelade undervisningen göres lockande. En av förutsättningarna härför är givetvis, att lämpliga lärarkrafter ställas till förfogande. Med hänsyn till att skilda slag av yrken böra bliva representerade vid undervisningen, torde det därvid ofta bliva nödvändigt att anlita även civila lärarkrafter. Någon invändning häremot från militärt håll lär icke vara att befara. Chefen för fortifikationen, som ensam bland de hörda myndigheterna berört denna fråga, tyckes för sin del icke hava något att

däremot erinra. Så långt som möjligt bör emellertid enligt utskottets mening det militära befälet tagas i anspråk för ändamålet.

Ett visst samgående med den för de olika truppslagen specifika utbildningen bör givetvis eftersträvas. Vid flottan torde således särskild vikt böra läggas vid för sjömansyrket nyttiga ämnen, vid fortifikationen synes särskilt undervisning i maskin- och verktygslära böra ifrågakomma o. s. v. Därmed skulle jämväl rent militära intressen bliva tillgodosedda.

Lokalfrågorna torde vid de flesta truppförband lätt nog kunna ordnas. Vad chefen för fortifikationen anfört därom, såvitt angår detta vapenslag, ger i sin mån vid handen, att några avsevärda svårigheter icke komma att möta i det avseendet.

Vad slutligen angår kostnadsfrågan vore det vanskligt att i frågans nuvarande läge söka angiva något ungefärligt belopp. Såsom utgiftsposter kunna dock redan nu angivas lärarkrafternas avlöning, inköp av undervisningsmateriel, verktyg och dylikt. För den händelse nya lämpliga lokaler i något fall skulle erfordras, komme det, utom att ändra fördelar därav skulle vinnas, att ställa sig ekonomiskt fördelaktigt, om förbindelse söktes med den s. k. soldathemsverksamheten.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, om och i vad mån de värnpliktige må under inkallelse till militär tjänstgöring kunna beredas undervisning i de allmänast förekommande praktiska yrkena samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 8 april 1918.

På utskottets vägnar:

TH. BORELL.